

противопоставление образов Города и Села, а также как стремительный рост городов влияет на нравственность и духовность личности. Какие возникают проблемы в связи с развитием городов. Особенности изображения образов Города и Села писательницей.

Ключевые слова: город, село, оппозиция, урбанизация, идиостиль.

Summary

This article opens a subject about theme of opposition the city and the village and problems, which appears in connection with event of the urbanization. It is represented by way of example of the novel by Ukrainian writer of XXI century Teodoziya Zarivna "The Hunt on the Fowls of the Air". How the city and village are influence on world view and perception of reality. How the opposition of figures of the City and the Village is happened and how the quick growth of city influences on morals and spirituality of personality. What problems appear relative to development of city. Peculiarities of representation of figures of the City and the Village by T. Zarivna.

Keywords: city, village, opposition, urbanization, style.

УДК–821.161.2–09

Галаєва О.М.,
здобувач,
Черкаський національний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ОСОБИСТОСТІ НА КОНТРАСТІ “МІСТО–СЕЛО” У ТВОРЧОСТІ ГАЛИНИ ПАГУТЯК

Опозиційність двох територіальних величин “місто–село” виникла із часів їхнього зародження і характеризується неадекватним вираженням соціальних, політичних, демографічних факторів. Селянство, домінуючи протягом багатьох століть, було оберегом кращих надбань етнокультури, що ґрунтувались на антеїзмі – любові до землі-годувальниці, вірі в її життєдайну сутність.

Статус міста сформував певне кліше суспільної свідомості, що базується на вираженні думок групи людей, а не окремої особистості. Міфом стали невиправдані прагнення політиків максимально наблизити статус міста до села, вважаючи кінцевим результатом тотожність.

Реальне існування протиріч між містом і селом трансформувалось у літературознавство і художню літературу як стереотип різнопланових територіальних одиниць. Перед науковцями постало багато завдань, зокрема дослідження еволюційного розвитку міста і села, формування індивіда і соціуму, намагання знайти елементи тотожності, тобто віртуально змодельювати опозицію. Теоретичні обґрунтування тісно пов'язуються із практичними на прикладі творів з описами конкретних місцевостей.

Серед наукових статей за цією проблематикою варто назвати “Апологію відсутності про місто / село як бінарну опозицію” Олександра Стусенка, де автор розмірковує про постіндустріальне суспільство, постмодернізм, зазначивши, що в Україні їх не існує, а опозиція “місто–село” має концептуальний характер, образи міста, села прописані найчіткіше, самі набувають статусу не просто алегорії, а

категорії [14, 49]. Наводяться приклади урбаністичної прози П. Яценка, К. Скрябіна, О. Ірванця, Л. Дереша, поезії К. Калитко, О. Романенка.

Соломія Павличко у невеликій розвідці “Місто” констатує місто як символ типу свідомості автора і героя [4, 210] на прикладах творів М. Івченка, В. Сосюри (воно викликає страх і ненависть), неокласиків (асоціюється із можливістю навчатися в університетах, користуватися бібліотеками, яких немає в селі). Дослідники по-своєму інтерпретували написане письменниками. У працях Ірини Родіонової “Місто в поезії М. Драй-Хмари як інваріант неокласичної моделі світу” та Ніни Анісімової “Художні моделі топосу міста в поезії вісімдесятників”, присвячених поетам, представникам різних стильових течій, простежується динаміка удосконалення сприйняття міста (частково села). За М. Драй-Хмарою, життя в селі оптимальне для існування людини. У ліриці вісімдесятників місто асоціюється із невлаштованістю екзистенції людини, воно амбівалентне, набуває рис жінок, жіночності, матері [1, 37]. Марія Сегеда у статті “Образ міста в ранній прозі Ярослава Івашкевича” розглядає повість “Гіляри, син бухгалтера” та оповідання “Сім багатих міст Кощея Безсмертного” як зразки панорамно-символічного зображення міста, його швидку урбанізацію, Дослідниця визначає три способи опису: реалістичний, суб'єктивний, стилізацію. Варто зазначити, що Варшава для Івашкевича амбівалентна, як і Київ для багатьох письменників.

Тетяна Кононенко у праці “Місто як текст: освоєння урбаністичного простору в романах А. Картер і Дж. Вінтерсон” відтворює межі зіткнення у змалюванні міста як конструкта творчої уяви [3].

Деталізація характеристик міста дає змогу реципієнту реалізувати в свідомості образ Санкт-Петербурга і Венеції, їхній прозоро-герметичний простір, специфічні ознаки урбанізації початку ХХ століття. Вплив модернізму на усвідомлення міста відтворено у статті Галини Стембовської (Коломієць) “Місто – як есхатологічний конструкт Лос-Анджелес Дж. Моррісона у контексті еволюції урбаністичного песимізму ХХ століття”. Місто стає не лише символом, а й втіленням нереалізованих можливостей, бінарним за своєю природою, виступає контрастом потьомківському селу [13, 312], Лос-Анджелес Дж. Моррісона виступає антитезою уявлення про опоетизацію лірики як ілюзорне, мінливе хворе на невиліковну хворобу.

Книга Г. Сивоконя “Від аналізу до прогнозу” [12] якнайкраще передає специфіку ХХ століття: ліквідацію білих плям – шухлядну епопею, друкування заборонених раніше творів. Нові історичні умови кінця ХХ – початку ХХІ століття вимагають переосмислення, удосконалення інноваційних підходів до існування, адаптації особистості до двох співмірних величин.

Дослідження “Моделювання особистості на контрасті “місто–село” у творчості Галини Пагутяк” є спробою з'ясувати залежність екзистенції людини від місця перебування, поєднання раціональних та ірраціональних чинників в еволюційному сприйнятті опозиції “місто–село”, зокрема оригінального вирішення письменницею категорій “прекрасне–потворне” як результат дуалістичного буття, обумовленого триєдністю “причина–містика–наслідок”. Отже, **метою** статті є розгляд творів

Галини Пагутяк “Соловейко”, “Книга снів і пробуджень”, “Писар Східних Воріт Притулку”, “Писар Західних Воріт Притулку”, аналіз впливу рефлексії персонажів на сприйняття “міста–села”.

Реалізація зазначеної мети передбачає виконання таких **завдань**:

- з'ясувати мотивацію ставлення особистості до міста–села;
- визначити роль підтексту у зображенні ефемерного існування у сучасному світі;
- проаналізувати вмотивованість вчинків героїв як результат ілюзорних прагнень.

Опозиція “місто–село” у містично-реалістичній прозі Галини Пагутяк базується на багатьох чинниках, серед яких основними можна назвати такі: екзистенцію, духовність, рефлексії. Стрімко ввійшовши в літературу незаангажованими творами, вона уже у вісімдесяті роки створила образ урбанізованого і сільського простору на контрасті. Характерним для цього є повість “Соловейко”. Пісенне походження назви твору асоціюється із душевною потребою героїні співати лише в лісі, наче відкриваючи глибинні схованки душі. Архетип лісової ідилії спрямований у давні часи, коли людина і природа моделювались як цілісність. Для сільської дівчини рідна місцевість стає стимулом для існування, інтермецо на тлі міської суєтності, ворожості: “Вернусь додому, гляну на себе в дзеркало, аж самій дивно. у місті я якась сіра, невидима, а тут просто свічуся” [9, 103]. Вона, як Мавка, вибудовує власний світ, трансформуючись у красу навколишнього середовища, тому звичайне озерце стає для неї майже Всесвітом, а знищення його – втратою чогось незбагнено рідного, частини душі, яка може відновитися лише при адекватному замінику. Такий стереотип села характерний не для всіх письменників і критиків, іноді воно ідентифікується із занедбаністю, пияцтвом, безкультур'ям (С. Павличко, О. Стусенко). Героїня роману не бачить цих вад села, бо живе в ірраціональному світі, часто незрозумілому самій. Конструкт настрою мінливий: від позитивного чи негативного сприйняття міста до амбівалентного, тому реципієнту важко визначити, де вона справжня, а де грає роль. Може, причиною цього є страх, що постійно переслідує. Інколи її думки нагадують марення хворої або старої жінки, коли в уяві постає згарище із символами нещастя – воронами на місці хати. Візія швидко розвіюється, тому з'являється реальна картина оселі: “Ось вона! Дах з червоної черепиці, білі рами вікон, жовтогарячі стіни. Влітку хата ледве проглядає із зелені. Наша вулиця так і зветься – Зелена” [9, 108]. Причиною такої двозначності характеру дівчини є відчуття самотності у ворожому світі. Ознака стилю Галини Пагутяк полягає у зображенні емоцій, недомовок, тому її твори розраховані на елітарного читача, котрий легко дешифрує як текст, так і підтексти, допоміжні значення, зокрема шпарини: “<...> – це те, що недомовлено” [15, 249]. Вдале оперування текстовою варіантністю дало можливість письменниці створювати оригінальні, закодовано-експресивні твори, наділяючи персонажів реально-уявними рисами характеру. Найбільше це виражається у зображенні влади міста як ворога над почуттями дівчини, з яким важко боротися. Страх і нелюбов героїні до міста суб'єктивні,

сховані у нереалізованих можливостях або бажаннях, у примарній надії із пасербиці перетворитися на дочку, яку радо скрізь зустрічають. Аналізуючи міське життя, можна резюмувати, що вона програмує негативні ситуації, отримуючи задоволення від приниження (елементи мазохізму із комендантшою і студрадою). Таким є внутрішнє несприйняття, раптовий спалах злості, спокійне пояснення репродукції картини “Трійця” Андрія Рубльова і дитяча витівка: “Я показала їм услід язика” [9, 111]. І, нарешті, сльози засвідчують неврівноважений характер студентки, егоїстичне тлумачення справедливості. Трансцендентна самість найкраще характеризується роздумами про балет “Лебедине озеро” в оперному театрі, думками-екскурсами про інші події, коли строкатість вбрання викликала сум і згадку про село, у якому музика була недоступною. Двадцятиоднорічна студентка сподівалась на щось незвичайне, алогічне для розуміння іншими глядачами: “Я побачила те, чого чекала весь вечір: чудо, без якого немає мистецтва. Страх і безпомічність перед темрявою, які не приховаєш за ніякими оптимістичними фіналами і героїською бравадою” [9, 106]. Сум'яття душі дівчини розвіяла темрява, цей холодний демон ночі. Повторювана лексема “*cipa*”, поява екзистенційного страху виступають опозицією до позитивних міркувань героїні, що вона живе непогано: не каліка, подобається хлопцям, навчається в університеті. Місто більше постає зображенням герметичного простору – кімнат, – як аналогії до існування героїні. Із деяким застереженням повість можна вважати неоготичною: “Розширення просторових меж у неоготичних творах, написаних жінками, свідчить про концептуальний зсув усередині готичного дискурсу. Фігури витіснення, присутні у класичному романі, трансформуються у свідоме розширення гендерних і просторових меж легітимізацією інакшості, що засвідчує, демаргіналізація жіночого дискурсу” [3, 35]. Опис реальних кімнат (гуртожитку) Віктора, Ніночки переплітається із реально-містифікованими, коли дівчина після деталізованої розповіді про помешкання коханого, їхні розмови, зошит коханого з листами до неї, трансформацію асфальту в потік, зізнається, що то був лише сон. На нашу думку, презентація кожної із кімнат, її постійних або тимчасових мешканців, розмови відокремлюють дівчину від інших, надаючи їй статусу Іншої. Справді, вона звикла працювати в селі, допомагаючи матері, тому в кімнаті Віктора в неї виникло бажання прибрати. Її індивідуальність підкреслюється блуканням містом наодинці або з коханим, жах від безпорадності перед десятком злих собак. Лише на якусь мить приходить час прозріння, віра в прекрасну долю, людей, життя. Особиста трагедія (рання смерть батька), розповідь коханого про вбивство у місті найкращого друга, ілюзії надії вплинули на роздвоєння особистості: “<...> готова заплакати від того, що так мені добре і так погано. Й що це початок і кінець водночас, бо я не можу тебе любити, я нікого в житті не полюблю, тому так зараз мені все болить” [9, 118]. Це одкровення хоч і не визначає конкретної причини зневіри, але може допомогти читачам зрозуміти і вибачити той стан душі, коли місто перестає бути ворогом, і подумки співається пісня. Невмотивованим є розлучення з коханим. Так,

відсутність імен дівчини та хлопця перетворюється на образи-символи: “Нехай тобі зозуленька, мені соловейко <...>” [9, 112].

Дівчина передбачила фатальну роль міста, яке забрало її життя. Отже, авторка розкриває деструкцію особистості, згубний вплив міста-вампіра.

Коли твори вісімдесятих років Галини Пагутяк, до яких належить і “Соловейко”, в основному відтворюють реальне існування, то, починаючи з дев'яностих, її експериментальна проза набуває рис містицизму, фантастики, ірреальності. Роман “Книга снів і пробуджень”, що складається із “Книги ночі” і “Книги пробуджень”, побудований на опозиції – “уявне–реальне”, із значною перевагою першого. Потрібно зазначити, що серед жіночої прози вартими уваги є гуманістично-містичні твори, події яких сприймаються цілісно із вірою у їхню реальність, у існування десь, колись таких подій, людей, міфічних істот. Опозиція “місто–село” реалізується через містифіковану розповідь, спогади, сни головної героїні, преамбулою яких стала її дивна розмова із юнаком при прощанні на зупинці глухого поліського села. Тут уперше виникає фантастичний образ її дому на острові посеред ріки. Структура роману нагадує кадри із кінофільмів, поєднаних умовно лише бажаннями автора. Містечко “брудно-жовтого кольору, як пізня осінь” [5, 236] із убитим машиною жовніром у різних інтерпретаціях зустрічається декілька разів. Інваріантність цієї події створює ілюзію перебування людей у різних часово-просторових межах. Місто асоціюється зі смертю, байдужістю, відсутністю Бога. Деталізована розповідь про Оксану із заголовком “Те, що трапилось не зі мною”, розкрила трагізм існування дівчат-студенток у чужому місті. Часто повторювані у творі лексеми: *страх, смерть, самотність, втеча* відтворюють колажі людського існування: “Людина, яка живе серед природи, живиться її енергією, наділена внутрішньою душевною гармонією. Місто ж навпаки руйнує тонку душевну сферу людини, тисне на неї своїм камінням, безжально уніфікує <...>” [1, 35]. Для героїв Галини Пагутяк село залишається життєдайним відродженням спокою, сили, імітацією земного раю, саду, лісу. Письменниця – літописець багатьох міст і сіл своєї батьківщини, коли особливого статусу надається селу Уріж, його локусам. Так що образи героїні і авторки (автобіографізм) часто асимілюються. Не можна визначити, хто із них (чи обидві) набираються сили від землі: “<...> лягала в густу траву, лицем до землі – мені від того ставало легше” [5, 241], або характеризують місто: “Я не могла вижити в місті, яке покинула, а воно притягувало до мене щупальці-листки і могло задушити” [5, 241]. На жаль, така констатація факту без аргументації не вказує на реальну причину усвідомлення особистістю міста як ворога, на спроби суїциду. Героїня занадто рефлексує, шукаючи, люблячи, звинувачуючи “свого–чужого” у комусь, а не в собі. Місто якимось неадекватним вчинком зруйнувало віру дев'ятнадцятирічної дівчини повернутися до нього. Що ще, крім приставленого до спини ножа, зробило воно? І невже маніяк є лише в місті? На ці запитання можна дати багато відповідей. А може, більш правдивим буде судження: “Розвиваючись під впливом модерного світосприймання та естетики,

урбанізм у ХХ столітті виступає полем для алегоризації та часто й тісно асоціюється з песимізмом” [13, 328].

У кожної із особистостей є свій Уріж, своє місто, з якими пов'язані дефініції добра чи зла, що виражається в індивідуалізації їхнього моделювання. Для героїні роману місто – злочинець, тому що в ньому зникають люди. Градацією про підступність міста стверджується ідея реакційної сутності його, хоч і для Урожа дівчина – “чужородне тіло”. Така амбівалентність у ставленні до села асоціюється із її роздумами про власну її особистість у герметичному просторі кімнат зі снів і реальності, замєбльованих і порожніх. Її переслідують історії чужого життя, реальні і вигадані страхи, кольорові слайди предметів, уламків, істот – усе те, що складає її існування. Мабуть, для неї існує лише одна точка дотику міста і села – це захоплення заходом сонця. Героїня продовжує існувати у двох світах – реальному (було, є) та ефемерному із протилежними бажаннями: мріє про дім на п'ятдесят кімнат, невелику хатину в лісі; село – любов, мачуха, звичка, місто – ворог, притулок: “Саме по собі місто чи село є ні добре, ні зле, а таке, яким ми його уявляємо” [14, 49].

Щоб перейти до “Книги пробуджень”, використано реальний інтер'єр сільської хати із предметами, серед яких був гобелен із краєвидом австралійського міста ХІХ століття – “вікно у вигаданий світ” [5, 264]. Він постає описом брудної кімнати із людьми-привидами, героїня рятується втечею в НІКУДИ, супроводжувана міфічно-казковим чоловіком, із закономірною появою у хвилини небезпеки. Хоч її і супроводжували страхи і сни-тривоги, але вона поступово перетворюється із жінки-привида на жінку-воїна, котра, перш за все, воює із втратою пам'яті. Місто-ворог постає перед нею формувальним цехом із людськими головами-чашками і згадкою про нездійснений суїцид. Давнє зло не відпускає її, хоч уже відчувається пробудження й оновлення згорьованої душі. Так знову виникає образ порожнього брудно-коричневого міста із мертвим жовніром, а героїні “чомусь уявились зелені луки й ліси на цьому місці. Власне, така предісторія і прообраз усіх міст, які коли-небудь існували. Деревя – то будинки, вулиці – ріки, луки – площі” [5, 277]. Мертве місто асоціюється із похороном мертвої пташки, бджоли і зів'ялої квітці. Антитезою мертвому місту виступає згадка про село: “<...> блакитне небо, рожеві дерева і рожеві птахи” [5, 277]. Алегорія і гра – основні чинники “Книги пробуджень”. Тому ймовірними постають епізоди із зникненням тіла жовніра, появою Бога у сні, оживленням мертвого: “<...> перед читачами постає місто сюрреалістичної мрії, місто-примара, яке втратило непорушні обриси й відкрило свою мінливу сутність” [14, 36]. Опис села також зазнає деформації закону заперечення заперечення, реалізуючись у поєднанні неадекватно естетичних зображень: напівзруйнована у бур'яні хата, що вросла у землю – “чудово видно гори і захід сонця” [5, 284]. Роман Галини Пагутяк – це книга для роздумів, а не для відпочинку, тому у ній проступають різні імпліцитні смисли художнього тексту: “психологічні”, “філософсько-естетичні”, “філософсько-релігійні” та “емоційні” [2, 77] з яскраво вираженою перевагою першого: “Психологічний підтекст дозволяє зрозуміти справжні причини поведінки героїв, пояснити їх учинки та почуття” [2, 77].

Г. Пагутяк, використовуючи прийом уповільнення дії, майже в кінці твору вказує на причину нереального існування особистості у вигаданому світі: “Матиму спокій аж до смерті, притлумлюючи всі бажання, дивитимусь на гори, які оточують лепрозорій” [5, 285]. Героїня бажає вижити, а, значить, втекти до покинутого села, своєї домівки. Дім-примара, побудований із добрих і поганих спогадів з багатьма кімнатами, є Притулком для неї і Жовніра, його живої душі. Зникнення міста не викликало страху, бо вона реалізувала свою мету: жити у будинку серед води як символу очищення, оновлення. У будинках роману завжди є двері, що символізують втечу від небезпеки, заангажованості й ворожості світу (усередину або вихід назовні – звільнення від герметичності, шлях до свободи). Реалістично-містичне звучання відчувається в епілозі “Перевізник”, резюме: “Лише інколи відчиняй вікно і дивися в Сад, де кожна квітка і кожна травичка вічні” [5, 298]. Таким є роман Галини Пагутяк з опозиціями “особистість–світ”, “особистість–село” і безліччю інтерпретацій для тих, хто вміє читати глибину екзистенції людини.

У романах “Писар Східних Воріт Притулку”, “Писар Західних Воріт Притулку” прослідковується опозиція “місто “того світу” (Притулку) – “місто “цього світу””. Персонажі самотні і залежні, бо “людина могла б діяти за своєю свободою волі, якби знала, чого вона хоче, що думає і відчуває” [16, 213]. Люди існують у двох часових вимірах: минулому–теперішньому, реальному–містичному, як і місцевості. Світ цивілізації у “Писарі Східних Воріт Притулку” асоціюється у Джона Сміта (вбивці) із втечею від переслідування до цементного міста, з дворічним перебуванням у кімнаті, з якої виходив лише вночі. Це напівгерметичне існування розвинуло в ньому почуття самотності, страху, недовіри, комплекс меншовартості, від яких не міг звільнитися навіть Притулок. Рефлексії персонажа – це кара за злочин, а місто із чорною машиною переслідувачів виступає ворогом, здатним пожертвувати чужим життям. Причиною поневірянь Лікаря Якова є він сам, тому що віддав душу Дияволу. Для письменниці Лікар – непередбачувана істота, що радіє свободі, втративши гроші, роботу, друзів, помешкання. Вимушена втеча до Притулку врятувала від смерті, зміцнила його дух, зробила мандрівником і цілителем людських душ. Колись на місці Притулку (порятунку від жахів і зла зовнішнього світу, ілюзій раю) “<...> було велике місто: жителі покинули його, випивши всю воду, вирубавши ліси, виснаживши землю” [8, 19]. Як бачимо, Галина Пагутяк моделює місто як жертву деструкції людської особистості, втрату ментальності, зокрема антеїзму. Особливого значення надається зображенню містичного містечка у Притулку, створеного із думок і реалізації авторського задуму про справжні людські цінності: “Служило воно захистом від негоди <...>. Майстри, що будували тут, дбали, щоб будинки не нагадували в'язниці для тіла й не викликали неприємних спогадів” [8, 11]. Воно символізує добро, як і всі інші складові Притулку. У творах Галини Пагутяк інтертекстуальним містом виступає Париж як архетип людської віри, міфопова, про який мріяли Ізидор і Настуня, надіючись втекти від буденності і жорстоких законів світу. Париж вабив ілюзорністю порятунку від зла, можливістю реалізувати прагнення сімейного затишку. Село Ізидора і

Настуні, дітей природи, сільських Ромео і Джульєтти, через соціальну нерівність стає ворогом їхнього щастя. Зображення Долини, її локусів, подорожніх вражень Антона виступає вказівкою на місце подій, ілюструючи взаємозв'язки людини і навколишнього світу. Так, подорож Долиною взимку моделюється на зіставленні холодного снігу, туману і людей. Авторка вказує на причину, чому мешканці залишають село: "<...> не кожному до снаги зводити очі до неба, очікуючи від нього дощу чи сонця, треміти над кожною рослиною" [8, 8]. На нашу думку, тільки терпіння утримує людей у Долині, благословляє на одноманітне і примарне існування. Репрезентуючи полівалентність особистостей, одержимих, слабких, сильних характерів, Галина Пагутяк визначила сутність Притулку як концентрації індивідуальностей, ідентифікуючи за ставленнями до "міста–села".

У романі "Писар Західних Воріт Притулку" виокремлюються опозиції: фрагментарна – "село "того світу" – Долина", "місто "того світу"–місто "цього світу"", моделюються їхні взаємозв'язки, обґрунтовуються причини модифікації. Так, бінарна іманентність рідного міста Якова із патріархально-узвичаєним центром і деструктованим Звалищем сформували у нього комплекс неповноцінності в дитинстві, що трансформувався у втечу до найгіршого району міста, "щораз більше занурюючись в океан злиднів, відчаю, брутальності" [6, 40]. Чужий для батьків, зневірений у власному існуванні, він вибудовує ефемерний дивовижний край із локусами садів, лісів, будинків. Реальна руйнівна сила Звалища модифікувалась у віртуальну рушійну – вивела із царства темряви до Притулку, "зробила" Писарем. Він не звільняється від влади "того світу", приречений на самотність і рефлексії. Через призму світобачення структурується топос міста Притулку, у якому архітектура, мешканці, свято із феєрверком створювали ілюзію вічності і тимчасовості, реального життя і гри в життя. Опозиційність версифікується в душі Якова ірраціонально-раціональними картинами екзистенції людини. У романі село протиставляється місту "того світу" – як символ затишку: "Але й без світла мандрівник відчув би дух житла, те спокійне тепло, що випромінює оселя, де живуть люди" [6, 61]. У творі відсутня ворожість, бо все належить всім і нікому. Хоч люди живуть у мушлі самотності і відчуження, мріях, вони не втратили дух свободи, надіючись на вихід із упорядкованого нереальності у жорстокий світ цивілізації.

Багатоаспектна творчість Галини Пагутяк відкриває перспективи для різноманітних інтерпретацій, зокрема особистості на контрасті "місто–село" ще раз підтверджує складність і невичерпність цієї культурологічної проблеми. Як бачимо, місто для героїв залишилося віртуальною приманкою, перетворюючись мимоволі на вбивцю-руйнівника ефемерних прагнень, сіючи нещастя і смерть. Місту–селу письменниця надає як протиріччя, так і подібності, моделюючи існування людини через духовно-душевні випробування, декодування Я-особистості.

Література

1. Анісімова Н. Художні моделі топосу міста в поезії вісімдесятників / Ніна Анісімова // Слово і Час. – 2008. – № 2. – С. 33–48.

2. Ключек Г. Підтекст літературно-художнього твору як джерело художньої енергії / Григорій Ключек // Філологічні семінари : теорія літератури у вищій школі / Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка. – К., 2008. – Вип. 11. – С. 68–79. – (Наукове видання).
3. Кононенко Т. Місто як текст : освоєння урбаністичного простору в романах А. Картер і Дж. Вінтерсон / Тетяна Кононенко // Слово і Час. – 2007. – № 7. – С. 31–41.
4. Павличко С. Місто // Теорія літератури / Соломія Павличко ; [упор. В. Агеєва, Б. Кравченко]. – Вид. 2-ге. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2009. – С. 210–212.
5. Пагутяк Г. Книга снів і пробуджень / Галина Пагутяк // Захід сонця в Урожі. – Львів : Піраміда, 2007. – С. 235–298. – (Видавничий проект сучасної літератури “Приватна колекція”, серія : українська модерна проза).
6. Пагутяк Г. Писар Західних Воріт Притулку : [роман] / Галина Пагутяк // Дзвін. – 2006. – № 7. – С. 24–99.
7. Пагутяк Г. Писар Східних Воріт Притулку : [роман] / Галина Пагутяк // Сучасність. – 2002. – № 9. – С. 10–54.
8. Пагутяк Г. Писар Східних Воріт Притулку : [роман] / Галина Пагутяк // Сучасність. – 2002. – № 10. – С. 6–49.
9. Пагутяк Г. Соловейко / Галина Пагутяк // Захід сонця в Урожі. – Львів : Піраміда, 2007. – С. 103–138. – (Видавничий проект сучасної літератури “Приватна колекція”, серія : українська модерна проза).
10. Родіонова І. Місто в поезії М. Драй-Хмари як інваріант неокласичної моделі світу [Електронний ресурс] / Ірина Родіонова. – Режим доступу : <http://www.ukrlit.vn.ua/article1/1312.html>.
11. Сегеда М. Образ міста в ранній прозі Ярослава Івашкевича [Електронний ресурс] / Марія Середа. – Режим доступу : <http://www.ekpu.lublin.pl/naukidni/segeda/segeda.html>.
12. Сивокінь Г. Від аналізу до прогнозу (літературно-художній пошук і позиція критика) / Григорій Сивокінь. – К. : Дніпро, 1990.
13. Стембковська (Коломієць) Г. Місто – як есхатологічний конструкт Лос-Анжелес Дж. Моррісон в контексті еволюції урбаністичного песимізму ХХ століття / Ганна Стембковська // Американські літературні студії в Україні. – К. : Факт, 2006. – Вип. 3. – С. 310–329.
14. Стусенко О. Апологія відсутності (про місто/село як бінарну опозицію) / Олександр Стусенко // ЛітАкцент. – К. : Темпора, 2008. – С. 48–55.
15. Феллер М. Текст як модель комунікативного акту / М. Феллер, Різун В. та ін. // Нариси про текст : теоретичні засади. – К. : Київський інститут, 1998. – С. 250–277.
16. Фромм Э. Бегство от свободы / Эрих Фромм. – М. : Прогресс, 1990. – 272 с.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню опозиції “місто–село” у творчості української письменниці Галини Пагутяк на прикладі творів: “Соловейко”, “Книга снів і пробуджень” “Писар Східних Воріт Притулку”, “Писар Західних Воріт Притулку”. Значна увага приділяється розгляду існування людини у місті, містечку, селі, невлаштованості в суспільстві, пошуків примарного щастя. Окреслюється втілення нереалізованих можливостей героїв “того світу” з алюзіями та ірреальним існуванням у “цьому світі”. З’ясовується постійне переслідування страху, самотності, вплив навколишнього середовища на настрої персонажів (оптимістично-песимістичний).

Ключові слова: опозиція “місто–село”, урбаністичний простір, екзистенція, містика, страх.

Аннотация

Статья посвящена исследованию оппозиции “город–село” в творчестве украинской писательницы Галины Пагутяк на примере произведений: “Соловушка”, “Книга снов и

пробуджений”, “Писарь Восточных Ворот Приюта”. Большое внимание уделяется рассмотрению существования человека в городе, городке, селе, неустроенности в обществе, поисков призрачного счастья. Очерчивается воплощение нереализованных возможностей героев “того мира” с аллюзиями и ирреальным существованием в “этом мире”. Выясняется постоянное преследование страха, одиночества, влияние окружающей среды на настроение персонажей (оптимистично-пессимистичный).

Ключевые слова: оппозиция “город–село”, урбанистическое пространство, экзистенция, мистика, страх.

Summary

The article is devoted to the research of opposition “a city–a village” in the creative work of Halyna Pagutyak on the example of her works: “Nightingale”, “A Book of Sleeps and a Wakenings”, “A Clerk of the East Gate of the Refuge”, “A Clerk of the Western Gate of the Refuge”. Much attention is paid to the consideration of the existence of a man in a town, township, village, unsettled state in society, searches for illusive happiness. The embodiment of the unrealized possibilities of the heroes of “that world” is outlined with cues and unreal existence in “this world”. The permanent pursuit of fear, loneliness, the influence of environment on the mood of the characters (optimistically-pessimistic) is also found out.

Keywords: opposition “a city–a village”, the urban space, existence, mysticism, fear.

УРБАНИСТИЧНИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР У ЛІТЕРАТУРІ

УДК 821.161.2–3.09'06(043.3)

Фоменко В.Г.,

доктор філологічних наук,

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

СВОЄРІДНІСТЬ ЗОБРАЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА УРБАНІЗОВАНОГО СОЦІУМУ В УКРАЇНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

Кардинальні зміни українського суспільства внесли нові термінологічні та змістові дефініції процесів які дозволяють розглядати сучасні явища з інших позицій. Значною мірою це стосується “української урбаністичної культури” домінування якої в нинішніх реаліях пов'язувати лише із зростанням мегаполісів, глобалізацією, технократією, безсумнівно, не можна, хоча економічні, побутові чинники серед її модераторів є.

Осмислюючи феномен міста в контексті сучасної світової культури та літератури, розглядаючи його як результат історичного розвитку людства, маємо достатньо підстав вважати, що покликана ним до життя література бере дієву участь у процесах накопичення, зберігання, передачі буттєвої інформації та цивілізаційного досвіду наступним поколінням.

У другій половині ХХ століття розвивається західноєвропейська урбаністична історіософія, у результаті чого виникає “нова міська історія, культура, література тощо” [1, 27], що дозволяє розуміти місто як втілення великих систем (цивілізаційних,